

VASZILIJ BOGDANOV

Bolondünnepek

Pasziánsz Bahtyin-mondatokkal

Az októberi forradalom első évfordulójának megünneplésekor Pétervár feldíszítését a futuristáknak engedték át. A karnevál nélkülözhetetlen kellékei közé tartozott egy *pokolnak* nevezett groteszk építmény. Lenin vagy a Vlagyimir Iljicszet alakító hasonmás, színész vagy csekkista újra meg újra elindult a Szmolnijba, miközben a bolondpüspök ünnepélyes beiktatásán a csacsihasú, vidám és habókos szerzetesek szarral tömjéneztek, és a Téli Palotát vaktöltényekkel lőtték a lázadó vörösmatrózokat alakító semmirekellő csavargók és munkanélküliek, akik azt hitték, az egészért valami pénzhez is jutnak, de legalábbis vodkához, nem tudták, hogy a népbiztosok tanácsa szigorúan hazafias kötelezettségnek fogja fel az újra meg újra megismételt rohamaikat, amiért nemhogy pénz vagy vodka járna, de időnként kancsuka, hogy fürgébb mozgásra ösztökélje őket, s a megrakott trágyásszekerek tetején üldögélő papok vihogva, danolászva, bélsárral fröcskölik a körülöttük tolongó csörgősipkás szájtátikat, szól a macskazene, a *charivari* mindent elnyomó és megszenteltelenítő, harsány dallama, az Internacionálé, *fel, fel, ti rabjai a földnek*, a fel vörösök, proletárok, a bunkócska. Rángatóznak a nyavalyatörősek. Idegenül és értetlenül vonulnak el az ünneplő menetoszlopok Lebegyev művész vörös-fekete vitorláit előtt, amelyeket a Policejszkij hídra vont fel, de senki nem méltányolja a nemes szándékot, felidézni ama nyughatatlan napokat, és közben minden macskazenét elnyomva dörögnek az Aurora ágyúi. A „poklot” az ünnepély csúcspontján Lyonban is, mint akárhol máshol, a bolond- vagy szamárunnepeken, rendszeresen felgyújtják, miközben a nevetséges mumus, a Maschecroute nevű, mindent elnyelő, feneketlen bendőjű szörnyalak képmását hordozzák körbe, és hahotáznak. Félő, hogy mohóságában Pétervárt is forradalmastól felzabálja, és soha többé nem okádjá vissza. Közömbösen vonulnak el a parádé résztvevői, egyszerűen átmenve a karneváli tömegben, mintha a maszcurák és az álarcos üvöltözők nem is álldogálnának a zöld vásznak és a narancssárga

négyszögek mellett, amelyekkel Altman művész
kénye-kedve szerint borították be a körutat
és az oszlopokat a Dvorcovaja téren,
szembejönnek velük megint a makacs, hahotázó maskarák,
az állatmaszkokat öltő, üvöltöző, szarral dobálózó bolondok,
s ugyanúgy vonulnak el a komor ünneplők,
a kezükben kalapácsot és puskát tartó,
fantasztikusan eltorzított figurák mellett
a pétervári házak választófalainál, és Lenin,
kopasz fejét dörzsölgetve mocskos zsebkendőjével,
kiköp, megfogadva, hogy ma utoljára megy a Szmolnijba,
„Legyen elég!” – ordibálja, nem is látva a bolondokat.
A kalapácsot és puskát tartó figurák az egykori
résztevőket láthatólag nem is emlékeztetik hajdani
hősi önmagukra, egyszerűen nem ismernek forradalmukra
a futurista művészek grandiózus látomásában,
közben lánghol a karneváli pokol, visibálnak a maskarák,
a két ünneplő tömeg ismét összekeveredik,
Pétervár és Lyon köddé válik, a levegőben foszlik szét,
elillan, szétesik, és máris a Szelek hírhedett szigetén vagyunk,
lakói úgy halnak meg, hogy üvöltözve, vihorászva
nagyokat fíngnak, kánonban szellentenek, elnyomva
a valami csoda folytán – de hiszen semmi nincs összehangolva,
nincs rendező! – egyre dörgő Aurora ágyúinak szavát,
és közben alfelükön át eltávozik belőlük a halhatatlan lélek.
De mi lesz vele? Mi lesz a forradalom szellemével?
Mi történik fennkölt emlékeikkel?! Zuhan,
egyre zuhan, elvtársak, az októberi forradalom árfolyama.
És sátrunk előtt, a szibériai kopár fennsíkon,
ahol menthetetlenül összekeveredik előttem,
végérvényesen eggyé válik a két látomás,
nyughatatlan árnyalakok kerengenek,
amelyeket minden valószínűség szerint a Maschecroute
nevű szörny okád vissza feneketlen bendőjébe,
megszentségtelenítve a természet lágy, bordóvörösben,
citromsárgában, karmazsinvörösben, olívazöldben,
méregbarnában és smaragdzöldben úszó, őszi harmóniáját.

A fenti vers a második szibériai füzetben található, minden valószínűség szerint 1943 tavaszán íródhatott. Egy olyan eseményre utal – világosított fel Léna nagymama –, melyet ők, lévén, hogy a tízes évek végén még Párizsban éltek, nem élhettek át, de tudtak róla. Nevezetesen, hogy évekig rendszeresen megrendezték az októberi forradalmat, művészek díszítették fel a várost, és lezajlott minden ugyanúgy. Ezt a bizarr jelenetsort vágja össze nagyapám egy középkori bolondünnep megjelenítésével. Mindig is Bahtyin nagy híve volt, leveleztek is, a hetvenes években, Péterváron is sokat találkoztak, nagyapám még barátjától, Tjnyanovtól kapta meg az akkor még valahol Kirgíziában, száműzetésben élő Bahtyin Rabelais-ról készülő hatalmas monográfiájának a középkori bolondünnepre vonatkozó részleteit, amelyek mélyen megragadták. Bahtyin szerepel haláláig készülő Arcok a forradalmi menetoszlopból című ciklusában is, sőt az egyik utolsó szentpétervári füzetben egy Bahtyinnak címzett, a datálás szerint 1970-ben írott, személyes hangú verses levelet is felleltünk, amelyet kapcsolatok jobb megértése kedvéért, alább, függelékben idézünk. – Tatjana Bogdanova

Jó lenne már összejönni. Hogyan élsz, drága barátom?
 Érzékeled-e még, hogy az élet ellobbanó álom?
 Kirgiz sztyeppén lila fények, sámánok kísértetei
 gomolyognak, gyülekeznek Szibéria lidércei.
 Eltévedek életemben. Ablakom alatt a Néva
 csacska hajjai locsognak, hátam mögött ott áll Léna.
 Mondhatunk mi immár mindent, de a tények kőkemények,
 szuzdali kolostorok közt gomolyog az orosz végzet.
 Azt persze sose tudhatjuk, éppen mit hoz el a holnap.
 Vége lehet-e már egyszer dicső Szovjetunióknak?
 Újraírod-e könyveid? Úgy hallottam, elfüstölted
 Goethe-monográfiádat? Úrrá lehet az enyészet
 azon, mit egyszer megírtál, s ijesztő papírhiányban
 sodorgattál cigarettát lapjaiból Ázsiában?
 De már Woland megmondotta: a kézirat el sosem ég,
 akkor sem, ha füstkarikák képét ölti. Ebből elég.
 Jó lenne, ha újraírnád. A már megjelent részletek
 izgalmasak, elbűvölnek, el soha nem feledheted,
 a helyet sem, ahol írtad, a nagy kirgiz pusztaságot,
 ahol újraélhetted a víg karneváli világot.
 Sötétségben álmodozva, papírod sem, gyertyád se volt.
 A sztyeppe felett bolyongott a skarlátveres telihold.
 S te vártad a napfelkeltét. Fénybe ivódtak az árnyak.
 De ne feledd, azóta is, a homályban, reád várnak.
 Írd hát újra Goethe-könyved. Ablakunk alatt az alkony.
 Várnak életünk árnyai, egy néptelen tengerparton.
 Ringatózunk nemsokára Kharón elképzelt ladikján.
 Töprenghetünk, miket mondott Izoldának búsan Trisztán.
 Addig mindent elfelejtünk. Használd ki maradék időd.
 Rekonstruáld a Goethédet. Dobok, trombiták, kereplők
 képzelt ricsajában élteél, karneváli hangulatban.
 Maszkok kerengtek körülöd. Ne feledd el: *minden megvan.*

*A versben megidézett, döbbenetes jelenet sajnós igaz, a nagy tudós, papírhiányban szenved-
 vén és szenvedélyes dohányos lévén, egyszerűen elfüstölte száműzetésében az akkoriban író-
 dó nagy Goethe-könyvének lapjait, s tudomásunk szerint sajnós soha nem írta újra, nem tud-
 ta, talán nem is akarta rekonstruálni. – Tatjana Bogdanova*

Bogdán László fordításai

